

ДОНСЬКИЙ В.В., ад'юнкт
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 342.95 : 351.74

ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЇ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ВЧИНЕНИХ ПРАЦІВНИКАМИ ОВС У СФЕРІ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ

Проаналізовано дискусійні питання щодо кваліфікації правопорушень, що скоєні працівниками органів внутрішніх справ України у сфері безпеки дорожнього руху, зроблено спробу визначити механізм притягнення до адміністративної відповідальності працівників ОВС за порушення правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху.

Ключові слова: безпека дорожнього руху, адміністративна відповідальність працівників ОВС, правила, норми і стандарти, що діють у сфері безпеки дорожнього руху

Анализируются дискуссионные вопросы относительно квалификации правонарушений, совершенных работниками органов внутренних дел Украины в сфере безопасности дорожного движения, производится попытка определить механизм привлечения к административной ответственности работников ОВД за нарушение правил, норм и стандартов, касающихся безопасности дорожного движения.

Ключевые слова: безопасность дорожного движения, административная ответственность работников ОВД, правила, нормы и стандарты, действующие в сфере безопасности дорожного движения

In this article the discussion questions on the qualification of offenses committed by employees of the Interior of Ukraine in the field of traffic safety, attempt to define the mechanism of involvement in the administrative responsibility law-enforcement officers of Ukraine for violating the rules, norms and standards relating to road safety.

Keywords: relating to road safety, administrative responsibility law-enforcement officers of Ukraine, rules, norms and standards relating to road safety

Важливість і масштабність завдань з охорони життя та здоров'я, прав та інтересів громадян відповідно до ст. 3 Конституції України, реформування адміністративного законодавства, поширення адміністративних проступків у сфері безпеки дорожнього руху зумовлюють необхідність предметного дослідження інституту адміністративної відповідальності, зокрема специфіки відповідальності осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ України.

Працівники ОВС, поряд з іншими громадянами, визнаються суб'єктами адміністративної відповідальності. Однак їх правовий статус суттєво відрізняється від загального. Це визначається специфікою діяльності підрозділів ОВС та можливістю трансформації загальної відповідальності їх працівників у специфічну.

Питання адміністративної та дисциплінарної відповідальності, зокрема її специфіки щодо працівників ОВС, як і актуальні питання оптимізації сфери дорожнього руху все частіше привертають увагу вчених-юристів. Серед наукових праць, які стосуються досліджуваної в статті проблеми можна виділити роботи В.Б. Авер'янова, І.П. Голосніченка, С.Т. Гончарука, В.В. Доненка, С.В. Ківалова, В.К. Колпакова, А.Т. Комзюка, Т.Л. Оленченко, В.Й. Развадовського, В.П. Столбового, В.Г. Поліщука, С.О. Шапоренка, В.К. Шкарупи та інших.

У той же час питання, пов'язані з притягненням працівників ОВС до адміністративної відповідальності за порушення правил, норм і стандартів, що діють у сфері безпеки дорожнього руху, на сьогоднішній день залишаються достатньо дискусійними. Стан наукових розробок з цієї проблеми свідчить про подальшу необхідність її комплексного осмислення і врегулювання на законодавчому рівні, що підкреслює актуальність напрямку обраного дослідження.

Головною метою статті є визначення проблемних аспектів адміністративної відповідальності працівників органів внутрішніх справ України за порушення правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху, з'ясування змісту об'єкта правопорушень у цій сфері. Досягнення поставленої мети зумовило необхідність вирішення таких завдань: а) окреслити специфіку інституту адміністративної відповідальності працівників органів внутрішніх справ України; б) визначити механізм притягнення до адміністративної відповідальності працівників ОВС за порушення правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорож-

нього руху відповідно до об'єкта передбачених КУпАП України правопорушень у цій сфері.

Органи внутрішніх справ України, реалізуючи призначення демократичної соціальної правової держави, покликані створювати умови для реалізації прав і свобод громадян, надавати їм кваліфіковану допомогу, якісні послуги у правоохоронній сфері. Відповідальність посадових осіб системи органів внутрішніх справ України логічно витікає з конституційних принципів демократизму і законності, що передбачає неухильне та якісне виконання своїх обов'язків в умовах підзвітності їх діяльності суспільству [1, с. 1]. Це безпосередньо стосується й адміністративної відповідальності за порушення правил, норм і стандартів, що діють у сфері безпеки дорожнього руху.

У науковій літературі доволі детально розкривається специфіка адміністративної відповідальності посадових осіб, зокрема працівників ОВС. Ця специфіка полягає в тому, що, по-перше, ці особи несуть більш сувору адміністративну відповідальність, ніж звичайні громадяни; по-друге, існують особливості в конкретних підставах такої відповідальності, що застосовуються до посадових осіб, і ці підстави у багатьох випадках пов'язані з їх компетенцією, з наявністю у них відповідних владних повноважень; по-третє, законодавство передбачає спеціальні посадові правопорушення [2, с. 114].

Але посадові особи органів внутрішніх справ, окрім загального правового статусу, що мають відповідно до Закону України "Про державну службу", наділені специфічним статусом, що витікає, наприклад, з норм Закону України "Про міліцію", Положення про проходження служби рядовим і начальницьким складом органів внутрішніх справ України, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 29.07.1991 р., та іншими нормативними актами.

Установлений правовий статус співробітників ОВС, які мають спеціальні звання, як правило, старшого і вищого офіцерського складу, знаходить відображення і в КУпАП. Так, ст. 15 названого кодексу встановлює, що "військовослужбовці і призовані на збори військовослужбовці, а також особи рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ несуть відповідальність за адміністративні правопорушення за дисциплінарними статутами" [11]. Але з цього правила є виняток, пов'язаний з тим, що вказані особи можуть нести адміністративну відповідальність на загальних підставах за деякі проступки, а саме – за порушення норм і стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху [11].

Класифікація адміністративних правопорушень, за вчинення яких несуть відповідальність працівники ОВС, має на меті визначення правового статусу цих особливих суб'єктів залежно від виду проступку. Останнє впливає на вид відповідальності, на визначення адміністративного стягнення, яке може бути застосоване. Визначення окремих проступків у загальній системі норм, що передбачають адміністративну відповідальність у сфері безпеки дорожнього руху, слугуватиме виробленню пропозицій щодо вдосконалення цього інституту стосовно працівників ОВС.

За допомогою класифікації можна "на підставі суттєвих ознак явищ визначити і встановити їх загальні та специфічні риси, зв'язки та відмінності, найбільш повно відобразити взаємодію і своєрідні переходи одного виду в інший" [4, с. 42]. У науковій і навчальній літературі застосовуються різні критерії при проведенні класифікації правопорушень. У загальній теорії права за критерієм такої класифікації, як правило, береться ступінь суспільної небезпеки вчинюваного, і, відповідно, правопорушення поділяються на злочини і проступки [5, с. 134]. Вчені-адміністративісти досить часто наводять класифікацію саме адміністративних проступків, застосовуючи при цьому різноманітні критерії.

У КУпАП проведено класифікацію, яка використана при конструюванні особливої частини. Розмежування адміністративних правопорушень за окремими характерними ознаками дало можливість віднести їх до відповідних глав особливої частини. Для такої класифікації було використано два критерії. Так, Д.М. Бахрах, В.О. Печеніцин, І.О. Склярів вказують, що для поділу всієї сукупності правопорушень використано родовий об'єкт посягання і галузь діяльності (сфера державного управління) [6, с. 49; 7, с. 58; 8, с. 21].

Усі адміністративні правопорушення, що вчиняються працівниками ОВС, також поділені законодавцем. Проте в окремих випадках, щоб визначити відповідну норму, яка б передбачала проступок, наведений у переліку за ч. 1 ст. 15 КУпАП, необхідно застосовувати теоретичні розробки. Якщо буквально йти за змістом КУпАП, то слід було би визнати, що працівники ОВС можуть нести адміністративну відповідальність на загальних підставах лише у випадку вчинення правопорушення, яке підпадало би під ознаки юридичного складу, передбаченого у ст. 128¹ та ст. 140 КУпАП.

Лише ці норми вказують безпосередньо на порушення правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху. Однак, на нашу думку, адміністративна відповідальність працівників ОВС повинна наставати не лише за порушення вимог ст. 128¹ КУпАП. Наприклад, ст. 125 КУпАП встановлює відповідальність за інші порушення правил дорожнього руху, крім тих, що передбачені ст. 121–128, ч. 1 і 2 ст. 129, ч. 1 і 2 ст. 131, ст. 139 і 140 КУпАП. Виходячи зі змісту цієї норми, можна зробити висновок, що саме у вказаних статтях передбачаються порушення правил дорожнього руху, які є адміністративними проступками.

Слід зазначити, що у науковій літературі досить часто зустрічаються поняття, які впливають на визначення об'єкта правопорушень, що вчиняються у сфері безпеки дорожнього руху, в тому числі й працівниками ОВС. Всі універсальні родові ознаки такої категорії правопорушень зводяться науковцями до понять “адміністративна відповідальність на автомобільному транспорті”, “адміністративна відповідальність за порушення правил дорожнього руху”, а також “адміністративна відповідальність за порушення норм, правил і стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху”. Незважаючи на деяку схожість цих груп, всі вони мають певну відмінність і питання їх диференціації не один раз ставало предметом комплексних наукових досліджень.

Зокрема, В.Й. Развадовський зазначає, що “це різні поняття, що розрізняються як за об'єктами посягання, так і за суб'єктами, які вправі реалізувати відповідальність” [9, с. 9]. Перше поняття включає відповідальність за протиправні дії особи у сфері управління автомобільним транспортом, наприклад безквитковий проїзд, пошкодження транспортного устаткування тощо. Порушення правил дорожнього руху зводиться лише до порушення правил, встановлених Кабінетом Міністрів України, направлених на забезпечення безпеки дорожнього руху лише його учасниками. Що ж до адміністративної відповідальності за порушення правил, норм і стандартів безпеки дорожнього руху, то вона настає за вельми обмежений склад провини, об'єднаної одним об'єктом посягання, – стосунки у сфері дорожнього руху, і єдиним юрисдикційним органом, що має повноваження в цій сфері, є державна автомобільна інспекція МВС України.

С.О. Шапоренко погоджується, що не можна ототожнювати поняття “порушення правил дорожнього руху” і “порушення правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху” [10, с. 115]. Подібна дискусійність виникає й у сфері застосування норм кримінального права за необхідності кваліфікації злочинів за порушення правил, норм та стандартів, що спрямовані на забезпечення безпеки дорожнього руху. Наприклад, С.В. Гізімчук, аналізуючи ст. 215⁵ УК, пропонує конкретизувати об'єкт цього злочину, прив'язуючи правила, норми та стандарти безпосередньо до дотримання безпеки дорожнього покриття [11, с. 88]. Все це спонукає до необхідності більш конкретного визначення понять, які входять до юридичної конструкції норм, що регулюють правовідносини у сфері безпеки дорожнього руху і порушення яких може бути підставою застосування адміністративного або кримінального законодавства.

Аналізуючи наукові праці з цієї проблеми, а також нормативно-правові акти, що регулюють питання безпеки дорожнього руху, можна, на нашу думку, зазначити певну трансформацію щодо визначення кваліфікуючих ознак при вчиненні працівниками ОВС правопорушень у сфері безпеки дорожнього руху. За логікою законодавця до правил, норм і стандартів, що діють у сфері безпеки дорожнього руху, належать не тільки встановлені державою еталони (стандарти) в галузі безпеки дорожнього руху, а й безпосередньо правила дорожнього руху. Так, у Законі України “Про внесення змін і доповнень до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за порушення правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху” від 23 грудня 1993 р. не тільки встановлюється адміністративна відповідальність за порушення правил дорожнього руху, а й самі правила замінюються словами “правила, норми і стандарти, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху” [10, ст. 15]. Закон України «Про дорожній рух», аналізуючи категорії «правила, норми і стандарти» відносить до правил, що діють у сфері безпеки дорожнього руху, в тому числі й правила дорожнього руху [11]. Зміст відомчих підзаконних актів лише підтверджує думку законодавця. Приміром, в Інструкції з організації провадження та діловодства у справах про адміністративні порушення правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху, визначається порядок застосування норм адміністративного законодавства не тільки щодо невиконання норм і стандартів у галузі машинобудування або експлуатації доріг, а й взагалі правил безпеки дорожнього руху.

Таким чином, адміністративна відповідальність працівників ОВС за порушення правил,

норм і стандартів, що діють у сфері безпеки дорожнього руху, зумовлює особливу процедуру застосування спеціальних адміністративних санкцій, які мають подвійний характер. У цілому погоджуючись з необхідністю більш предметного окреслення кваліфікуючих ознак щодо визначення складу правопорушень у сфері дорожнього руху, необхідно зазначити наявність у сучасному адміністративному законодавстві норм, застосування яких при притягненні працівників ОВС до адміністративної відповідальності за порушення правил, норм і стандартів, що діють у сфері безпеки дорожнього руху, дозволяє оперувати лише двома категоріями – “адміністративна відповідальність на автомобільному транспорті” і “адміністративна відповідальність за порушення правил, норм і стандартів, що стосуються безпеки дорожнього руху”. Група правопорушень, за які настає “адміністративна відповідальність за порушення правил дорожнього руху”, входить до встановленої законодавцем правової тріади – “правила, норми і стандарти, що стосуються безпеки дорожнього руху”.

Список використаної літератури:

1. Оленченко Т.Л. Особливості відповідальності посадових осіб системи МВС України (адміністративно-правовий аспект): Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2006.
2. Теоретичні аспекти окремих видів юридичної відповідальності службових осіб органів внутрішніх справ України: Навч. посіб. / За заг. ред. Гусарова С.М. – К., 2009.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Наук.-практ. коментар / Р.А. Калужний, А.Т. Комзюк, О.О. Погрібний та ін. – Вид. 3-е. – К., 2010.
4. Тихомиров Ю.А. Теория закона. – М., 1982.
5. Рабінович П.М. Основы загаліної теорії держави і права. – Вид. 2-е, зі змін. і доп. – К., 1994.
6. Бахрах Д.Н. Административная ответственность граждан в СССР: Учеб. пособ. – Свердловск, 1989.
7. Печеницин В.А. Состав административного проступка и его значение в юрисдикционной деятельности органов внутренних дел. – Хабаровск, 1988.
8. О понятии и характеристике административных правонарушений против социалистической собственности // Административные правонарушения, посягающие на социалистическую собственность и борьба с ними: Сб. науч. трудов. – Горький, 1983. – С. 49-60.
9. Развадовський В.Й. Адміністративна відповідальність за порушення норм, правил і стандартів, що торкаються забезпечення безпеки дорожнього руху : Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Одеса, 1998.
10. Шапоренко С.О. Відповідальність військовослужбовців та осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ за скоєння адміністративних проступків та порядок її реалізації: Дис. ... канд. юрид. наук. – Донецьк, 2007.
11. Гизимчук С.В. Уголовная ответственность за нарушение правил, норм и стандартов, касающихся обеспечения безопасности дорожного движения: Дис. ... канд. юрид. наук. – Х., 1999.
12. Про внесення змін і доповнень до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за порушення правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху: Закон України від 23 грудня 1993 р. // ВВР. – 1994. – № 12. – Ст. 58.
13. Про дорожній рух: Закон України від 28 червня 1993 р. // ВВР. – 1993. – № 31. – Ст. 338.
14. Інструкція з організації провадження та діловодства у справах про адміністративні порушення правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху: Наказ МВС України № 1217 від 22.10.2003 р.

Надійшла до редакції 11.03.2011

ІВАНОВ І.О., здобувач
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 351.7

ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ ОЗБРОЄНОГО ПРАЦІВНИКА МІЛІЦІЇ

У статті розглянуто правові проблеми гарантії особистої безпеки озброєного працівника міліції та наведено шляхи їх подолання.

Ключові слова: *вогнепальна зброя, держаний примус, гарантії особистої безпеки.*

В статье рассмотрены правовые проблемы гарантии личной безопасности вооруженного работника милиции и приведены пути их преодоления.

Ключевые слова: *огнестрельное оружие, государственное принуждение, гарантии личной безопасности*

